

Ово је текст чији је циљ одбрана једног обичног човека који се побунио против представника власти. Иако не знам ништа конкретно о њему, одлучио сам се да дам прилог његовој одбрани јер он није познати певач, глумац, политичар, а колико се може закључити из снимка, који показује догађај у коме напада представника власти, изгледа да нема моћних пријатеља. Његова одбрана не доноси јефтине политичке поене или било какву материјалну корист, али осетио сам се позваним да напишем нешто њему у прилог јер он можда нема никога, осим нас, других обичних људи. Њему је учињена неправда и у кратким вестима у медијима представљен је само као нападач, али из онога што се може видети из снимка, и из познавања стварности нашег социо-економског стања, он је човек кога су довели до ивице и више није могао да трпи сиромаштво и неправду. Нећу вам за сада открити његов идентитет нити линк на коме се ово може видети.

Покушаћу да изложим оно што имам у његову одбрану на основу филозофске аргументације изношене последњих векова у случајевима када је разматрана побуна против власти, и на основу емоције емпатије која нас чини Људима (ово велико слово није грешка). Такође ћу узети у обзир и наш традиционалан, национални, приступ етичким питањима.

Послушајте, драги читаоци, аргументе у прилог одбране овог рајина, јер, с обзиром на околности у којима живимо, и ми се крећемо ка ситуацији у којој ћемо се, можда, побунити као и он.

Имамо ли право на побуну?

Нећу вас гњавити са високопарним представљањем филозофске аргументације, већ ћу покушати да ствари представим веома једноставно. Већина људи, који имају ту срећу да

проживе свој живот у уређеним друштвима, чије власти имају мање-више доброхотни став према својим поданицима, никада озбиљно не размишљају о легитимитету власти коју прихватају. Обично се код ових људи развије некритичко, наизглед саморазумљиво, прихватање позитивног права. Позитивно право је оно право које доноси владајућа класа, у складу са својом идеологијом или интересима. Легално и легитимно је прихватити законе које доноси и примењује власт.

Међутим, многа друштва долазе у кризне ситуације у којима обични људи осећају да се према њима поступа неправедно и да је угрожена њихова гола егзистенција. Филозофи су, у модерно доба, подстакнути акутним проблемима времена у којима су живели, односно сукобима власти и поданика, дошли до два концепта на којима почивају савремене државе. Реч је о концептима друштвеног уговора и природног права. „Заговорници теорије друштвеног уговора тврде да се појединци уједињују у политичку заједницу на основу узајамне сагласности и пристајања да се придржавају заједничких правила и да прихвате одређене обавезе како би заштитили себе и једни друге од [насиља](#) и других неправди.“

[\[1\]](#)

За природно право нисам нашао тако језгровиту дефиницију, па ћу покушати укратко да га објасним. Природно право је нешто апсолутно, антирелативистичко и важи за све људе. У антици су највећи филозофи (Платон и Аристотел), делом због реакције на релативизам софиста, бранили позицију да постоје универзалне вредности које не зависе од места, времена и људских конвенција. Платоново капитално дело „Држава“ настаје као покушај да се одговори на питање шта је то праведност, и да се створи идеална људска заједница која почива на универзалној правди.

У модерној епохи ове идеје о апсолутним вредностима развијају у новом облику многи филозофи: Гроцијус, Лок, Русо... Суштина ове концепције је да људи по природи имају одређена права (живот, слободу, имовину) коју власт не сме да угрожава, а поштовање ових права доводи до друштвене стабилности. На законе се из ове перспективе гледа као нешто што треба да ограничи могућност власти да угрози слободу обичног човека. Временом се овај концепт развија са нагласком на поштовање достојанства и једнакости. Савремени концепти људских права, који се тешко злоупотребљавају због оправдања агресије западних сила против малих земаља, потичу од идеје природних права. За наше потребе је сасвим довољан и најједноставнији концепт природног права који се своди на минимум. Право на живот, слободу, имовину, достојанство и једнакост. Према већини великих филозофа политике, који су живели последњих неколико векова, ако се власт не придржава друштвеног уговора и угрожава природна права поданици имају право на побуну. Вође српског устанка из 1804, били су упознати са овим концептима, и српска

Увод у буну против дахија

Пише: Божидар Маслаћ
субота, 07 јануар 2012 12:12

револуција се филозофски и правно може оправдати на бази ових идеја. Савремени устав државе Србије почива на овим концептима. За нашу тему је битно следеће: Ако је власт прекршила друштвени уговор и угрожава наша природна права, а при томе још гарантована уставом, ми имамо право на побуну.

Наше историјско искуство и одговори на ова питања

Један од замајаца развоја старогрчке филозофије, а поготово оних питања везаних за уређење друштвених односа је била критика грчке песничке традиције. Грчка филозофија је настала у друштву које је васпитавано у духу песничке традиције Хомера и Хесиода. Релативно нагле друштвене промене су учиниле песништво неадекватним у васпитавању нових генерација, и ову улогу су настојали да преузму филозофи.

Обрнуто се догодило у српској историји. После пропасти српских средњовековних држава и домаће писмене елите, насупрот Сартровом мишљењу о томе да песништво не може бити ангажована књижевност, српски епски песници се баве проблемима везаним за слободу и моралност. Да је српска епика, оплемењена хришћанским идеалима (у које су се пробиле многе идеје старогрчких филозофа) представљала корак напред у односу на грчку, може се видети већ из поређења два највећа јунака једне и друге епике. Ахил, после победе над Хектором, вуче његово тело са двоколицама иживљавајући се над непријатељем и поред тога што је Хектор показао изузетну храброст излазећи на мегдан скоро непобедивом божанском сину, опремљеном најбољим оружјем. Супротно Ахиловом поступку, највећи јунак српске епике, често приказан као претерано суров човек склон опијању, после највећег двобоја у животу, победивши страшног непријатеља, и видевши колики је јунак био завапи:

„Јаох мене од бога милога,

ђе погубих од себе бољега!“ [\[2\]](#)

Ето, то је показатељ висова до којих се попео неписмени српски песник, и у односу на које Ахил делује као размажени беспризорни деран. Но, вратимо се на нашу тему. Шта каже песник о праву на побуну?

У српском епском песништву налазе се многе моралне норме сличне универзалним вредностима које срећемо и код других народа. Ипак, постоји нешто карактеристично за песме после косовског циклуса. Ове песме подстичу на побуну против позитивног права Османлијског царства. Не само да је Краљевић Марко позитивно афирмисан управо у оваквим делатностима (*Марко Краљевић укида свадбарину*) већ је читав скуп песама посвећен хајдуцима, борцима против поретка који ништи природна човекова права (слобода, достојанство, једнакост...).

Један од последњих мајстора жанра, чије ће име остати упамћено за историју, у свом највећем остварењу *Почетак буне против дахија*, побуну против нехуманог поретка представља као дужност, на које чак и свеци позивају.

[\[3\]](#)

Оно што је посебно занимљиво за нашу тему је опис огњених чауша из песме *Урош и Мрњавчевићи*

, која претходи периоду губитка државног суверенитета. У овој песми која даје једини правилан приступ вођењу унутардржавне политике, односно афирмише начело правде изнад партијских (у оно време великашких) интереса, приказују се партијски апартчици у и данас актуелном светлу. Великаши и цар Урош шаљу гласнике (чауше) протопоп Недељку, старцу без праве моћи, који треба да пресуди на коме је царство. Пред немоћним старчићем, без поштовања за светиње, ови партијски послушници испољавају силу. Када их старчић упућује на моћног Краљевића Марка, који је био писар цара Душана (ова песма је спој генијалности и простодушне наивности) па је зато упућен у материју, они пред Марка излазе глумећи смерност. Волео бих, драги читаоци, да на њих помислите када будете гледали видео клип, јер је управо у овој песми приказана психологија силеције. Силан пред слабима, предусетљив и покоран пред моћнима.

Можда је ово право место да закључимо да је у традицији нашег приступа етичким и политичким проблемима, афирмација права на побуну и упозорење да је корумпирана, парцијалним интересима вођена политичка елита рецепт за пропаст државе и губитак националног суверенитета. Државу која почива на неправди нема ко да брани.

Са наступом модерности српска епика губи на популарности. Ипак, ако упоредимо норме народне епике са ставовима неких представника савремене „елите“, лако закључујемо да смо се у цивилизацијском смислу нашли на путу дегенерације и пропадања. Тако у Утиску недеље [\[4\]](#) (4. 12. 2011) Бошко Јакшић, доајен домаћег (свакако не можемо рећи

српског) новинарства, дели лекције представницима Срба са КиМ објашњавајући им да су преамбуле устава обична апстракција која нема никакву вредност, и која се лако може променити. Да, свакако, устав се може мењати, али и нагоре, одустајући од одбране „апстрактних“ принципа, постајући писано оправдање за примену голе силе. Вероватно није свестан да на тај начин сам себи копа јаму и оправдава потенцијално укидање заштите природних права и хуманих принципа, које тај исти устав гарантује. Мада, ко зна? Можда мисли да је исувише близак моћницима да би имао разлога да се боји?

Аргумент емпатије

Вероватно је емпатија једно од главних својстава виших типова интелигенције. Сасвим је сигурно да неке животиње показују ову особину, али понекад можемо да се запитамо да ли је неки људи поседују. Емпатија нам омогућава да се осећајем и разумом приближимо животној ситуацији у којој се побуњеник, кога браним, макар на плану филозофије, нашао. Из кратког снимка, чију ћу вам адресу ускоро обзнанити, можемо да закључимо да се бори за голу егзистенцију. Види се то већ по његовом изгледу, скромној одећи, асортиману који продаје, аутомобилу старом 20 година с којим довози своју робу и ко зна уз какве муке га одржава. Вероватно има малу пензију која му је довољна тек да плати комуналије, а за нешто више мора да заради. Ко зна, можда хоће да растерети децу која су у страху од губитка посла, можда покушава да заради нешто да обрадује унуке? Ништа од овога не знамо засигурно, али знамо социјално-економски контекст друштва у коме живимо и сигурно га је мука натерала да изађе на тротоар да проба да заради неку црквицу. У тренутку у коме почиње снимак видимо да се већ осетио увређеним понашањем комуналне полиције која га тера са места на коме продаје. Негодујући уклања своју робу, али полицајци се према овом старчићу понашају дрско и осино. Један полицајац је без разлога гурнуо старчића, а затим му је тражио личну карту.

Старац је хтео да се уклони са свог импровизованог продајног места, али када га је полицајац гурнуо, нешто је пукло у овом човеку. Можда је помислио како ни ту беду не може да заради да не би кварио поглед господи док се шетају, или је можда конкуренција трговинским ланцима који, претпостављам по понашању ових полицајаца, измирују све обавезе држави. Ко зна шта се све дешавало у души овог јадног човека, имајући на уму све оне умешане у милионски вредне афере, које власт штити, како је изјавио помоћних министра. [5] Да ли је у том тренутку овај старчић помишљао на све оне који су изгубили посао у фирмама које су продате људима пуних новца, после периода деведесетих када је већина осиромашила?

Увод у буну против дахија

Пише: Божидар Маслаћ
субота, 07 јануар 2012 12:12

Можда су син или ћерка овог човека изгубили посао у некој од тих фирми? Можда нису изгубили посао, али им се дугују плате, јер држава није измирила своје обавезе? Држава која ће ове године имати већи буџет за полицију него за војску. Занима ме, да ли је овом полицајцу каснила плата? Да ли је добио посао преко конкурса или као члан партије? А највише ме занима да ли би тако смео да гурне неког моћног прекршитеља закона?

Вероватно се штошта од овог набројаног мотало у несвесном овог јадног човека. Онда више није могао да издржи. И сиромаштво, и бесперспективност - па хајде - али да њега гурну што хоће да преживи, а моћни лопови су у власти и нико им ништа не може?

Препукло је срце овог човека, уместо да извади личну карту и да допусти још понижавања и казну коју можда не може да плати извукао је ножић и плачним гласом им запретио да га оставе. Сиротан сатеран у ћошак, добио је батине пендреком док су га савлађивали.

А онда су му учинили још једну неправду. Поменули су га тог дана у вестима само као нападача. [\[6\]](#) Уз то су приказали крвави нож, јер је посекао по руци полицајца. Представили су га као лудака. Полицајац је испао храбар, а синдикат скупштине града Ниша је осудио инцидент.

Да ли је имао право?

Моје је мишљење да се из изложене филозофске аргументације, традиционалних моралних вредности нашег народа и људске емпатије која нам дочарава егзистенцијалну патњу других бића може лако закључити да је овај нејаки старчић, сатеран у егзистенцијални ћошак, имао право на побуну. Друштвени уговор је прекрштен, природна права су угрожена, тешко сиромаштво нам свима куца на врата и то сиромаштво би још истрпели, али угрожавање нашег достојанства и осећаја правде не можемо да отрпимо. Тешка времена долазе, можда ћемо сви бити сатерани у ћошак, и мислим да ћемо имати право на побуну. Ово је линк [\[7\]](#) па ви пресудите узимајући у обзир све што сам изнео а пре свега ваш лични разум и осећај за правду.

Увод у буну против дахија

Пише: Божидар Маслаћ
субота, 07 јануар 2012 12:12

[1] Аутор одреднице друштвени уговор на Википедији је ефектно изразио суштину овог концепта у једној реченици тако да сам одлучио да га цитирам: wikipedia.org/sr/Друштвени_уговор

[2] *Српске јуначке песме* (1987), Бигз, Београд, стр.192

[3] Ибид стр 367.

[4] http://www.b92.net/video/video.php?nav_category=907&nav_id=563144

[5] <http://www.youtube.com/watch?v=BjIE301US>

[6] <http://www.youtube.com/watch?v=BjIE301US>

[7] <http://www.youtube.com/watch?v=rMpVpc9ZDt0>